

ANLATIM BOZUKLUKLARI

Duygu ve düşüncelerimizi karşımızdakine aktarırken kurduğumuz cümlelerin açık ve anlaşılır olması, gereksiz unsurlar taşımaması, çelişkili anlatımlardan uzak olması ve dil bilgisi açısından doğru olması gerekir. Bu nitelikleri taşımayan bir cümlede ise anlatım bozukluğu söz konusudur.

Cümleyi okuyan ya da dinleyen, ondan tek anlam çıkarmalıdır. Farklı anlamlara ve yorumlara açık olan cümle anlamca anlaşılır değildir. Doğru, anlaşılır, duru ve yalın bir cümlede her sözcüğün, her ekin bir işlevi ve anlamı vardır. Cümle gereksiz sözcüklerden arındırıldığında, eksiklikler ve mantık hataları giderildiğinde, dil bilgisi kurallarına uyulduğunda anlam açıklık kazanır ve güçlü bir iletişim sağlanır.

Anlatım Bozukluğuna Neden Olan Yanlışlıklar

- 1- Gereksiz Kullanım/Fazlalık
  - a- Gereksiz Sözcük Kullanılması
  - b- Gereksiz Ek Kullanımı
  - c- Gereksiz Yardımcı Fiil Kullanımı
- 2- Tekrar Yanlışları
  - a- Aynı Sözcüklerin Tekrarlanması
  - b- Eş Anamlı Sözcüklerin Tekrarlanması
- 3- Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması
- 4- Yanlış Yerde Kullanılan Sözcük ve İfadeler
- 5- Deyim Yanlışları
- 6- Anlamca Çelişen Sözcüklerin Kullanılması
- 7- Mantık Hataları
- 8- Birbiriyle Karıştırılan Sözcükler
- 9- Çeviriyi Andıran Sözcük ve İfadeler
- 10- Yabancı Dilden Sözcük Alma
- 11- Eksiklik
  - a- Özne Eksikliği
  - b- Yüklem Eksikliği
  - c- Dolaylı Tümleç Eksikliği
  - d- Nesne Eksikliği
  - e- Zarf Tümleci Eksikliği
  - f- Eklerde Eksiklik/Yanlışlık
- 12- Uyumsuzluk
  - a- Özne-Yüklem Uyumsuzluğu
  - b- Nesne-Yüklem Uyumsuzluğu
  - c- Zarf-Yüklem Uyumsuzluğu
  - d- Dolaylı Tümleç-Yüklem Uyumsuzluğu
  - e- Tamlayan- Tamlanan Uyumsuzluğu
  - f- Bağlaç-Yüklem Uyumsuzluğu
  - g- Çatı Uyumsuzluğu
  - h- Fiilimsilerin Yanlış Kullanımı
- 13- Tamlama Yanlışları
- 14- Noktalama Yanlışı/Eksikliği

ANLATIM BOZUKLUĞUNA NEDEN OLAN YANLIŞLIKLAR

1. Gereksiz Kullanım / Fazlalık

a. Gereksiz Sözcük Kullanımı

- Geçen ay bir **kız kardeş sahibi oldum**.
“Sahibi oldum” sözcük grubu gereksizdir. “Geçen ay bir kız kardeşim oldu.” şeklinde düzeltilmelidir.
- Yangında bir çocuk **sağ olarak** kurtarıldı.
“Sağ olarak” ifadesi gereksizdir. “Yangında bir çocuk kurtarıldı.” cümlesi yeterlidir.

b. Gereksiz Ek Kullanımı

- Ahmet Mithat Efendi’nin yüzden fazla **eserleri** vardır.
“Eserleri” ifadesi “eseri” olarak düzeltilmelidir.

c. Gereksiz Yardımcı Fiil Kullanımı

- Üniversite sınavına girmek için ÖSYM’ye **başvuruda bulundum**.
“Başvuruda bulundum” yerine “başvurdum” ifadesi kullanılmalıdır.
- Küçük bir hatanın hayatıma bu kadar **etki edeceğini** bilemezdim.
“Etki edeceği” yerine “etkileyeceği” ifadesi kullanılmalıdır.

2. Tekrar Yanlışları

a. Aynı Sözcüklerin Tekrarlanması

- İhmal **sonucu** çıkan yangın **sonucu** apartman kül oldu.
“İhmal sonucu çıkan yangında apartman kül oldu.” şeklinde düzeltilmelidir.

b. Eş anlamlı Sözcüklerin Tekrarlanması

- Öğrencilerimize yeni **olanaklar ve imkânlar** sunmalıyız.
“Olanak” ve “imkân” sözcükleri aynı anlama geldiğinde sadece biri kullanılmalıdır.
- Bu çalışmanın bu kadar **faydalı ve yararlı** olacağını düşünmemiştim.
“Faydalı” ve “yararlı” sözcükleri aynı anlama geldiğinde sadece biri kullanılmalıdır.

3. Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması

- Dün **korkunç** güzel bir elbise giymişti.
Korkunç yerine “çok” sözcüğü kullanılmalıdır.
- Onun **sayesinde** bütün günüm mahvoldu.
“Sayesinde” yerine “yüzünden” kullanılmalıdır.

4. Yanlış Yerde Kullanılan Sözcük ve İfadeler

- Size **kısaca** bildiklerimi anlatmak istiyorum.
“Size bildiklerimi kısaca anlatmak istiyorum.” şeklinde düzeltilmelidir.
- **Soğuk ve kar yüzünden** sokakta yaşayan bir kişi donarak öldü.
“Sokakta yaşayan bir kişi soğuk ve kar yüzünde donarak öldü.” Şeklinde düzeltilmelidir.

5. Deyim Yanlışları

- Kadınlar özgür olsa **yer yerinden sarsılır**.
“Yer yerinden oynar” ifadesi kullanılmalıdır.
- Duydunuz mu, Fikret Bey **cinnet geçirmiş**.
“**Cinnet getirdi**” ifadesi kullanılmalıdır.

6. Anlamca Çelişen Sözcüklerin Kullanılması

- Bu akşamki partiye **kesinlikle gelebilir**.
Bu cümlede hem kesinlik hem belirsizlik ifade eden sözcüklerin bir arada kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar. Buradaki ifade “partiye kesinlikle gelir” veya “partiye gelebilir” şeklinde düzeltilmelidir.

7. Mantık Hataları

- Annemin **endişeleri haklı çıktı**.
Bu ifade endişe değil, anne haklı çıktığı için “Endişelerini dile getiren annem haklı çıktı.” şeklinde düzeltilmelidir.
- Meclis üyesi depremde **hayatını kaybedenlere başsağlığı diledi**.
Ölenlere değil, ölenlerin yakınlarına başsağlığı dilediği için bu cümle “Meclis üyesi depremde hayatını kaybedenlerin yakınlarına başsağlığı diledi.” şeklinde düzeltilmelidir.

8. Birbiriyle Karıştırılan Sözcükler

- Bu yıl Hasan Ali Toptaş'ın yeni kitabı **yayınlandı**. Türkçede “yayınlamak” fiili bulunmamaktadır. Doğrusu “yayımlamak” olacaktır.

Birbiriyle karıştırılan bazı sözcükler şunlardır:

ana dil / ana dili
bileşik / birleşik
etken / etkin
eğim / eğilim
anlatı / anlatım
sözel / sözlü
fobi / hobi
tabi / tabii

9. Çeviriyi Andıran Sözcük ve İfadeler

Başka dillerden bazı sözcük grupları ve deyimlerin dilimize yapısı değiştirilmeden ve sözcük sözcük aktarıldığı görülmektedir. Oysa aynı fikri anlatmak için dilimizde başka ifade kalıpları ve deyimler vardır. Dilimizin bu imkânlarını dikkate alarak yazmak çeviriden kaynaklanan yanlışlıkların önüne geçecektir.

- **Korkarım** geç kaldınız.
Türkçede “Ne yazık ki geç kaldınız.” olarak ifade edilmelidir.
- **Üzgünüm** size yardımcı olamayacağım.
Türkçede “Size yardımcı olamayacağım için üzgünüm.” olarak ifade edilmelidir.

10. Yabancı Dilden Sözcük Alma

- Konser alanı **full doluydu**.
“Konser alanı tıklım tıklım doluydu.” şeklinde düzeltilmelidir.
- Yarışmanın saat 10.00’da **start alması** bekleniyor.
“Yarışmanın saat 10.00’da başlaması bekleniyor.” şeklinde düzeltilmelidir.

11. Eksiklik

Cümlelerin öğeleri, doğru yerde kullanıldığında cümlelerin anlaşılır ve açık olmasını sağlar. Bu öğeler eksik olduğunda cümlede anlatım bozukluğu ortaya çıkar.

a. Özne Eksikliği

- Kitaptaki yanlış düzeltilecek ve yeniden basılacak.

“Kitaptaki yanlış düzeltilecek ve kitap yeniden basılacak.” şeklinde düzeltilmelidir.

b. Yükleme Eksikliği

- Adam çok yaşlı, karısı da genç sayılmazdı.
“Adam çok **yaşlıydı** (yaşlı idi), karısı da genç sayılmazdı.” şeklinde düzeltilmelidir.

c. Dolaylı Tümleç Eksikliği

- Kız arkadaşımı arabamla evinden alıp eşsiz bir gün yaşatacağım.
“Kız arkadaşımı arabamla evinden alıp **ona** eşsiz bir gün yaşatacağım.” şeklinde düzeltilmelidir.

d. Nesne Eksikliği

- Çocuk annesine ne sarıldı ne de öptü.
“Çocuk annesine ne sarıldı ne de **onu** öptü.” şeklinde düzeltilmelidir.

e. Zarf Tümleci Eksikliği

- Sürücülerin alkollü direksiyon başına geçmemeleri gerekiyor.
“Sürücülerin **alkollü olarak** direksiyon başına geçmemeleri gerekiyor.” şeklinde düzeltilmelidir.

f. Eklerde Eksiklik/Yanlışlık

- Biz **okumasını** sevmeyen bir milletiz.
“Biz **okumayı** sevmeyen bir milletiz.” olarak düzeltilmelidir.
- Yapıt, topluma yabancılaşmış bir adamın hikâyesi anlatılıyor.
“Yapıt” sözcüğü “yapıtta” olarak düzeltilmelidir.

12. Uyumsuzluk

a. Özne-Yüklem Uyumsuzluğu

Cümlede öznenin ifade ettiği şahıslarla yüklem bildirdiği şahıs arasında bir uyum olmalıdır.

- Bu sorunu ancak sen ve ben çözebilirim.
Burada “biz”den söz edildiği için fiil “çözebiliriz” olmalıdır.

Türkçede bazı özneler olumlu, bazıları olumsuz anlamlar verir. Yüklemelerin de buna göre çekimlenmesi gerekir.

- Hiçbiri ona inanmıyor, yalan söylediğini düşünüyordu.
“Hiçbiri” sözcüğü kullanıldığında cümlenin yüklemi olumsuz olmalıdır. Burada ikinci cümlenin öznesi değiştirilmeli, “herkes yalan söylediğini düşünüyordu.” şeklinde düzeltilmelidir.

b. Nesne-Yüklem Uyumsuzluğu

Nesne-yüklem uyumsuzluğu ya yükleme hâli (-i hâli) ekinin kullanılmaması ya da yanlış bir ekin (-in/-e) kullanılmasıyla ortaya çıkar.

- Hükûmetin **memur zamlarıyla ilgili** erteleyecek zamanı kalmadı.
“Hükûmetin **memur zamlarını** erteleyecek vakti kalmadı.” şeklinde değiştirilmelidir.

c. Zarf-Yüklem Uyumsuzluğu

Zarflar, yükleme eksiz veya bazı durumlarda belirli ekler ve edatlarla bağlanırlar. Eklerin yanlış kullanımı zarf-yüklem uyumunu bozar.

- **Gençlere** her türlü sportif faaliyeti yapacağız.
“**Gençler için** her türlü sportif faaliyeti yapacağız.” şeklinde değiştirilmelidir.

d. Dolaylı Tümleç-Yüklem Uyumsuzluğu

Yükleme bağlanan dolaylı tümleçlere doğru eki getirmek gerekir. Aksi hâlde, dolaylı tümleç-yüklem uyumsuzluğu ortaya çıkar.

- **Turizmde** bir sekte vuruldu.
“**Turizme** bir sekte vuruldu.” şeklinde düzeltilmelidir.

e. Tamlayan-Tamlanan Uyumsuzluğu

Tamlayan-tamlanan uyumsuzluğu, isim tamlamalarının iki ögesi arasında ortaya çıkan bir durumdur. Tamlama eklerinden birinin kullanılmaması veya eklerin fazladan kullanılması, bu eklerin yerine başka bir ekin kullanılması uyumsuzluklara yol açar.

- Hepimizin bulup **çıkarmamız** gereken pek çok ipucu var.
“Hepimizin bulup **çıkarması** gereken pek çok ipucu var.” şeklinde düzeltilmelidir.

f. Bağlaç-Yüklem Uyumsuzluğu

Bağlaçlar genellikle fiille bağlantılı değildir. Bazı bağlaçlar ise, fiille bağlantılıdır. Ancak, bu tür bağlaçların bulunduğu cümlelerde fiiller bağlacın durumuna göre kullanılmak zorundadır. “Eğer, her ne kadar, ne... ne...” bağlaçları bazı kullanımlarda sorun yaratmaktadır.

- Eğer yasa bugün Meclisten **geçtiği takdirde** memurların yüzü gülecek.
“Geçtiği takdirde” yerine “geçerse” ifadesi kullanılmalıdır.
- Gökyüzünde ne yıldızları ne de ayı **göremedim**.
“Gökyüzünde ne yıldızları ne de ayı görebildim.” şeklinde düzeltilmelidir.

g. Çatı Uyumsuzluğu

Fiilerde etken çatı yerine edilgen çatı kullanılması, çatı uyumsuzluğu ortaya çıkarır.

- Okuldaki öğrenciler toplanıp pikniğe **gidildi**.
“Okuldaki öğrenciler toplanıp pikniğe gittiler.” şeklinde düzeltilmelidir.

h. Fiilimsilerin Yanlış Kullanımı

Fiilimsiler, fiillerden türeyip cümlede isim, sıfat, zarf görevi yapan sözcüklerdir. Bunların bir kısmı görevce birbirine yakın olmakla birlikte çoğunlukla biri, diğersinin yerine kullanılmaz. Kullanıldığında uyumsuzluk doğar.

- Bu cezanın infaz edilip **edilmemesi** hâlâ tartışılıyor.
“Bu cezanın infaz edilip **edilmeyeceği** hâlâ tartışılıyor” şeklinde düzeltilmelidir.

13. Tamlama Yanlışları

Sıfat ve ad tamlamalarının ortak tamlanana bağlanması cümlede anlatım bozukluğuna yol açar.

- Müdür ve bina sorumlusu odaları kontrol etti.
Cümlede, “müdür sorumlusu ve bina sorumlusu” olarak anlaşılıyor. “Bina sorumlusu ve müdür...” şeklinde düzeltilmelidir.

Tamlanan eki fazlalığı, iyelik eki “ – i ” nin gereksiz kullanımından kaynaklanır.

- Ne **oturmasını** biliyor ne de **kalkmasını**.
“Ne **oturmaya** biliyor ne de **kalkmayı**.” şeklinde düzeltilmelidir.

Tamlamanın sonunda yer alan “-ı, -i, -sı, -si” ekinin iyelik ekiyle karıştırılması durumunda anlam kargaşası yaşanır.

- Öğretmen, öğrenciye dersine girmesini söyledi.
- Buradaki dersin, kimin dersi olduğu net değildir. Öğretmenin dersi mi var, yoksa öğrencinin girmesi gereken başka bir ders mi var? Cümle “Öğretmen, öğrenciye Türkçe dersine girmesini söyledi.” şeklinde düzeltilebilir.

15-Noktalama Yanlışı/Eksikliği

Noktalama işaretlerinin eksikliği ya da yanlış yerde kullanılmasından kaynaklı anlatım bozukluğudur.

- Yaşlı adama yardım etti.
Burada “yaşlı olan adam mı, yoksa yaşlı biri, adama mı yardım etti?” sorusu akla geliyor. “Yaşlı, adama yardım etti.” cümlesindeki gibi virgül kullanılarak bu anlatım bozukluğu giderilebilir.

Kaynakça

Kavcar, Cahit; Ferhan Oğuzkan, Özlem Aksoy. *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2011.

Yakıcı Ali, Mustafa Yücel, Mehmet Doğan, V. Savaş Yelök. *Yazılı Anlatım*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2011.